

■ آیا در گذشته پیشنهادی برای همکاری مشترک مطرح شده بود؟

بله. شواهد تاریخی نشان می‌دهد حداقل در اوایل دهه ۲۰۰۰ گفت‌وگوهای جدی‌تری وجود داشته است؛ در سال ۲۰۰۱ گزارش‌هایی از ملاقات/گفت‌وگو میان SABIC و NPC برای بررسی فرصت سرمایه‌گذاری (از جمله پروژه پلیمر) در ایران منتشر شده است و به دنبال آن در سال ۲۰۰۴ خبرهایی درباره حرکت به سمت مشارکت با SABIC و شرکت پتروشیمی مارون برای نهایی‌سازی توافق مشترک نیز منتشر شد (به عنوان اولین مشارکت یا JV میان طرف سعودی و یک شرکت ایرانی در این حوزه) در سال‌های اخیر هم، «سیگنال سیاسی/صنعتی» برای همکاری دوباره دیده شده و بر اساس اطلاعات منتشره در سال ۲۰۲۳ در جریان نمایشگاه Iran Plast، مقام‌های ایرانی و سفیر عربستان از آمادگی برای توسعه همکاری‌های پتروشیمی و معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری صحبت کردند اما پس از آن، من هم اطلاعی ندارم.

■ آیا در شرایط کنونی و با در نظر گرفتن ساختار بازار جهانی انرژی، رژیم‌های تحریمی و الزامات نهادی و اقتصادی، امکان عملیاتی شدن همکاری‌های دوجانبه میان ایران و عربستان در صنعت پتروشیمی بویژه در حوزه‌های سرمایه‌گذاری مشترک، تکمیل زنجیره ارزش و هم‌افزایی صادراتی وجود دارد؟

اگر بخواهم این مسأله را واقع‌بینانه بررسی کنم باید به این نکات اشاره کنم: تحریم‌ها عامل بسیار تعیین‌کننده‌ای هستند. برای بازیگری مثل آرامکو/سایبک، همکاری مستقیم با طرف ایرانی در پروژه‌های بزرگ، به خاطر تحریم‌های ثانویه، ریسک فاینانس/ بیمه و ریسک‌های اعتباری در عمل بسیار سخت و پیچیده است. بنابراین معتقدم مشارکت مستقیم در کوتاه مدت احتمال بسیار کمی دارد و شاید در شرایط کنونی تقریباً غیرممکن است.

اما شاید مسیر عملی‌تر تعریف پروژه‌های کم ریسک در کشور ثالث (مثلاً چین) یا همکاری‌های فنی/استانداردی باشد که البته توجیه اقتصادی و سیاسی خاصی را به همراه ندارد. فکر می‌کنم واقع‌بینانه‌ترین مسیرها (قابل اجرا در کوتاه‌مدت) به جای یک مشارکت یا JV بزرگ، همکاری‌هایی که «کمتر در معرض

تحریم‌های ثانویه باشند» و عملیاتی‌ترند را بررسی کرد، به طور مثال: همکاری در کشورهای ثالث (به‌ویژه چین) آرامکو/SABIC در عمل مدل همکاری در چین را توسعه داده‌اند (همراه با سینوپک و پروژه‌های یکپارچه پالایش-پتروشیمی). از نظر طراحی، می‌توان همکاری ایران-عربستان را هم به شکل تولید/کامپاندینگ/پایین‌دست در بازار ثالث تعریف کرد (نه سرمایه‌گذاری مستقیم در ایران).

همکاری‌های «استاندارد-ایمنی-محیط‌زیست» استانداردهای مشترک HSE، تبادل تجربه در مدیریت ریسک عملیاتی، آتش‌نشانی صنعتی، مدیریت خوردگی، ایمنی بنادر/مخازن. این‌ها هم به کاهش حادثه کمک می‌کنند و هم هزینه‌های بیمه/ریسک را پایین می‌آورند. توافقات نرم در حوزه لجستیک و تجارت هماهنگی در پنجره‌های حمل، تبادل داده‌های غیرحساس درباره مشکلات و تنگناهای بنادر، رویه‌های ایمنی بارگیری (به‌ویژه برای محموله‌های شیمیایی خطرناک).

■ موانع اصلی شکل‌گیری و عملیاتی شدن همکاری‌های بزرگ و مستقیم میان دو کشور چیست؟
تحریم‌ها و ریسک حقوقی: آرامکو (و اکوسیستم مالی/بیمه‌ای‌اش) در معرض ریسک شدید reputational و sanctions compliance است.

ریسک‌های ژئوپلیتیک و امنیتی: نوسان تنش‌ها مستقیماً روی بیمه، هزینه حمل و تصمیم سرمایه‌گذاری اثر می‌گذارد.
همبوشانی صادراتی: هر دو کشور در برخی محصولات پایه (به‌خصوص پلیمرهای عمومی) رقابت جدی دارند.

■ آیا شکل‌گیری همکاری‌های ساختاری و پایدار میان دو طرف در صنعت پتروشیمی می‌تواند به تقویت امنیت منطقه‌ای خلیج فارس و ارتقای ایمنی کشتیرانی و زیرساخت‌های انرژی دریامحور منجر شود و این اثرگذاری از چه سازوکارهای نهادی، اقتصادی و اعتمادساز قابل تبیین است؟
اگر همکاری به «مکانیزم‌های عملی مدیریت ریسک دریایی» وصل شود، بله؛ اثر مثبت محتمل است.

مثلاً:
کانال‌های ارتباط اضطراری (hotline) برای رخدادهای دریایی/سوء تفاهم‌ها
پروتکل‌های مشترک برای ایمنی بارگیری مواد شیمیایی و مدیریت آلودگی
تمرین‌های مشترک «پاسخ به حادثه» (spill response) در سطح فنی/بنادر
اما اگر همکاری فقط در حد «بیانیه اقتصادی» بماند و به سازوکارهای فنی-اجرایی متصل نشود، اثر امنیتی آن محدود خواهد بود.

■ مسیر رشد و ارتقای جایگاه عربستان در صنعت پتروشیمی طی دهه‌های اخیر چگونه شکل گرفته است؟

توسعه خوشه‌ای و مقیاس بزرگ (Jubail/Yan-bu) با زیرساخت صادراتی و واحدهای مشترک. یکپارچگی پالایش-پتروشیمی-بازار و حرکت به سمت ارزش افزوده بالاتر را سوق داده است؛ یکپارچه‌سازی آرامکو و SABIC (آرامکو مالک ۷۰ درصد SABIC می‌باشد) بازار صادراتی این کشور را یک‌دست‌تر کرده است.

تحریم‌ها
عامل بسیار
تعیین‌کننده‌ای
هستند. برای
بازیگری مثل
آرامکو/سایبک،
همکاری
مستقیم با
طرف ایرانی
در پروژه‌های
بزرگ، به خاطر
تحریم‌های
ثانویه، ریسک
فاینانس/بیمه
و ریسک‌های
اعتباری در عمل
بسیار سخت و
پیچیده است

ایران

